

JURISPRUDENCE TRIBUNÁLU ŘÍMSKÉ ROTY ROZSUDEK OHLEDNĚ NULITY MANŽELSTVÍ (KÁN. 1095, PSYCHO-AFEKTIVNÍ NEZRALOST)*

I. Facti species

Průběh známosti a manželství

1. Při příležitosti jakési procházky v rámci farnosti potkal poprvé Jiří Albert na sklonku roku 1963 Cecílii, s níž okamžitě navázal vztah a zhruba po roce se s ní zasnoubil navzdory ne zcela plnému souhlasu rodičů z důvodu věku a rozdílnosti povah obou mladých lidí. Muž měl totiž v té době 36 let, kdežto žena 19 let.

Doba zasnoubení probíhala pokojně, ačkoli – jak žalující strana uvádí – nechyběly určité spory ohledně budoucích dětí, jelikož „Cecílie nechtěla děti, protože říkala, že se necítí dost zralá na mateřství“, proto jí dal čas na rozmyšlenou, což také učinila.

Konala se tedy svatba, a to 23. října 1965 ve farním kostele sv. Remigia ve Florencii, o to slavnější, že muž se angažoval v Katolické akci a měl v rámci diecéze výbornou pověst.

Manželské soužití bylo od počátku dobré, postupem času však vyvstávaly nové a nové spory jak v důsledku panovačné mužovy povahy, kterou nežalující žena nemohla dále snášet, tak pro nezdravý stav nežalující ženy, která se stále projevovala, jak žalobce uvádí, jako nezralá, ba „dětinská ve způsobu jednání... velmi váhavá a nerozhodná ve všem, co dělala“.

Proto navzdory narození dvou dětí (jedno

z nich, syn, bylo postiženo autismem) nežalující žena opustila 13. května 1971 manžela a odešla spolu s dětmi k matce; veškeré pokusy o smíření, v nichž se angažovala sama J. Exc. arcibiskup Florencie, zcela odmítala.

Poté rozhodl civilní soud 14. června 1972 o zákonném odloučení na základě oboustranného souhlasu; děti byly svěřeny otci na základě dohody manželů.

Samotná žena podala 7. února 1980 žádost o civilní rozvod.

Průběh řízení

2. Dne 11. října 1972 předložil Jiří Interdiecéznímu soudu pro Toskánsko, který byl příslušným soudem vzhledem k místu uzavření manželství, žalobu na nulitu svého manželství z důvodu podmínky, kterou měl a která nebyla splněna, či pro vyloučení samotného manželství nebo přinejmenším vyloučení dobra svátosti a potomstva ze strany nežalující ženy.

Nežalující žena, řádně předvolaná k formulaci předmětu sporu, vyjádřila svůj nesouhlas a obvinila žalobu ze lži tvrdíc: „Přijala jsem manželství v jeho plnosti, jak je chápe církev, aniž bych vylučovala některé z jeho dober, tudíž motivy, na nichž můj manžel zakládá tento spor, jsou zcela nicotné.“

Po ukončení šetření a po soudním výsledku

stran i svědků, které přivedl žalobce či nežalující strana, byl 23. prosince 1975 vydán rozsudek prvního stupně ve prospěch manželství, tj. že se v daném případě nejedná o nulitu manželství.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce odvolání k Interdiecéznímu soudu Romagna, posléze však od případu odstoupil, proto byla akta 2. ledna 1978 odložena do archívu.

Žalobce se s tím však nespokojil a 13. dubna 1980 předložil novou žalobu témuž Interdiecéznímu soudu pro Toskánsko, jelikož „v průběhu soudního šetření jsem se přesvědčil, že mé manželství je nulitní, protože Cecilie neměla dostatečné *discretio iudicii*¹ ve vztahu k našemu manželství a převzetí manželských povinností”.

Předmět sporu byl stanoven 6. října 1980 v přítomnosti nesouhlasící strany nežalující v tomto znění: „Zda jde v daném případě o nulitu manželství pro poruchu *discretionis iudicii* při uzavírání manželství ze strany nežalující ženy.”

Proběhlo šetření a byly předloženy tři posudky znalců *ex officio* (také sám žalobce předložil posudek vypracovaný znalcem, kterého zajistil), následně byl 6. února 1987 vydán rozsudek opět nepřiznivý žalobci.

Dne 12. února 1987 podal žalobce odvolání, které bylo předáno 12. května 1987 našemu apoštolskému tribunálu spolu s důvody nulity původně zamítnutými v rozsudku Interdiecézního soudu pro Toskánsko z 23. prosince 1975 a nyní částečně obnovenými.

Strana nežalující byla řádně předvolána a 9. března 1988 byl stanoven předmět sporu v tomto znění: Zda se v daném případě jedná o nulitu manželství:

1. pro poruchu *discretionis iudicii* strany nežalující, a pokud ne:

2. pro naprostou simulaci ze strany této nežalující ženy, respektive

3. pro vyloučení dobra svátosti ze strany této nežalující ženy.

Na základě žádosti žalobcova patrona *ex officio* jmenoval pro tento případ R. D. soudce zpravodaj velmi osvědčeného odborného znalce prof. Pavla Pinelliho, který 14. října 1988 přijal akta případu a 10. ledna 1989 předložil znalecký posudek, jež potvrdil 6. března 1989.

Dne 25. dubna 1989 jsme obdrželi souhrn případu *in iure* a *in facto* stran žalobce a 16. června 1989 námítky jmenovaného obhájce svazku; nyní nám tedy přísluší odpovědět na řádně stanovený předmět sporu a vynést rozsudek ve třetím stupni.

A) OTÁZKA PORUCHY *DISCRETIONIS IUDICII* NEŽALUJÍCÍ ŽENY

II. *In iure*

3. Manželský souhlas jakožto úkon vůle, jímž muž a žena sami sebe navzájem neodvolatelnou dohodou odevzdávají a přijímají za účelem vytvoření manželství, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí,² musí vycházet ze svobodné vůle a být spojen s poznáním cíle.

„Úkony, které vykonává člověk, mohou být nazývány lidskými jen tehdy, jsou-li vlastní člověku, nakolik je člověk; člověk se totiž liší od nerozumných tvorů v tom, že je pánem svých skutků; proto se ve vlastním slova smyslu lidskými nazývají pouze ty skutky, jejichž je člověk pánem; člověk je pak pánem svých skutků prostřednictvím rozumu a vůle; proto se říká, že svoboda rozhodování je schopností rozumu a vůle, tudíž se čistě

lidskými nazývají ty úkony, které vycházejí z uvážené vůle.” (sv. Tomáš, STh. I-II, q. I, art. 1)

Aby byl ten, kdo uzavírá manželství, schopen pochopit podstatu a moc svého manželského souhlasu, musí mít zralost poznání a svobody odpovídající souhlasu, jejíž stupeň je nepřímo určen porozuměním formálnímu předmětu manželského souhlasu. Kdo uzavírá manželství, musí tedy být schopen pochopit, ocenit, zvážit a sám se svobodně rozhodnout pro vytvoření manželského soužití, trvalého a výlučného, zaměřeného na zplodění a výchovu dětí, s vůlí neomezenou neboli svobodnou nejen od vnějšího nucení, ale i od vnitřního, psychického nátlaku, tedy s plnou schopností volby, aby tak byla práva a povinnosti manželství přijata a předána vědomě a svobodně.

Sv. Tomáš uvádí, že „ve slově ‚volba‘ je zahrnuto něco příslušející rozumu či inteligenci a něco příslušející vůli; říká totiž Filosof³ v 6. knize Etiky, 2. kap., že volba je žádost intelektu či žádost intelektuální... Je ovšem zjevné, že rozum nějakým způsobem předchází vůli a řídí její úkon, nakolik totiž vůle směřuje ke svému předmětu podle řádu rozumu; jako totiž snaha o dosažení představuje svůj předmět žádosti, tak také tento úkon, jímž vůle směřuje k něčemu, co se pokládá za dobré, na základě toho, že je rozumem řízen k nějakému cíli, náleží materiálně vůli, formálně pak rozumu.” (STh I-II, q. XIII, art. 1)

Z hlediska pochopení nemůže ten, kdo uzavírá sňatek, nevědět, že manželství je trvalé společenství mezi mužem a ženou, zaměřené na potomstvo, zploděné určitou sexuální součinností (srov. kán. 1096), a musí se těšit z takové zralosti soudnosti, aby si byl schopen ujasnit a utvořit praktický úsudek, zda

má či nemá vstoupit do manželství, s touto nebo s jinou stranou, nyní nebo jindy, s vědomím toho, že podstata manželství s sebou přináší závažné a trvalé závazky do budoucna ve vztahu k partnerovi a dětem. Z hlediska vůle musí být schopen svobodně, bez nátlaku nebo nucení, zvolit si dobro, které mu rozum předkládá.

4. Nikomu neuniká, že se mohou vyskytnout závažné duševní poruchy nebo špatné stavy, a to i způsobené nemocí dosud přesně nepopsanou, které mohou bránit v úkonu čistě lidskému, což způsobí, že ten, kdo uzavírá manželství, postrádá dostatečnou schopnost rozumu nebo vůle účinně přijmout a poskytnout podstatné závazky manželství, jak je stanoveno v kánonu 1095 s východiskem z přirozeného zákona: „Nezpůsobilí pro uzavření manželství jsou: 1. kdo nemají dostatečné užívání rozumu; 2. kdo mají závažnou poruchu *discretionis iudicii*, co do podstatných práv a povinností manželských, které se předávají a přijímají; 3. kdo z psychických důvodů nejsou schopni převzít podstatné manželské povinnosti.”

Správně poznamenává patron žalující strany, co se týče přímo případu: „Porucha *discretionis iudicii* však není abnormalita, která se takto jednoduše týká souhlasu; kánon 1095 § 2 hovoří o poruše *discretionis iudicii* ohledně podstatných manželských práv a povinností, které mají být vzájemně předávány a přijímány, vztahuje se tedy k neschopnosti poskytnout manželský souhlas, tj. souhlas stran předmětu.”

„Porucha *discretionis iudicii* ve smyslu kánonu 1095 § 2 působí, že ten, kdo uzavírá manželství, je neschopen úkonu svobodné volby a určení stran podstatných práv a jejich

vzájemného předání a přijetí, není tudíž schopen chtít manželství jako celoživotní společenství, obdařené vlastnostmi jednosti a nerozlučitelnosti, zaměřené na dobro manželů a ke zrození a výchově potomstva.”⁴

Nelze také zapomenout, že pro uzavření manželství se vyžaduje toliko dostatečná soudnost, kterou mají i nevzdělaní a zaostalí, nevyžaduje se dokonalá zralost osoby při vlastním uzavírání manželství, jelikož minimální schopnost „je dostatečná pro platný souhlas” (alokuce Jana Pavla II. k soudcům roty z 25. ledna 1988, in: Acta Apostolicae Sedis (AAS) 1988, s. 1183). Jak totiž říká sv. Tomáš: „V tom, k čemu směřuje přirozenost, se nevyžaduje taková schopnost rozumu a uvážlivost jako u jiných věcí. Proto tedy může dříve dostatečně uvážit a souhlasit s manželstvím, než bude schopen uzavírat bez pomocníka jiné smlouvy.” (STh, Doplněk, q. 58, art. 5, ad 1um)

5. Citovaná alokuce uvádí: „Má se za to, že pouze nejzávažnější formy psychopatie mohou ovlivnit podstatnou lidskou svobodu... klíčovou důležitost má z jedné strany to, že určení těchto nejzávažnějších forem a jejich rozlišení od lehčích je úkolem metodického postupu s vědeckou jistotou, ze strany druhé pak to, že kategorie vlastní psychiatrii nebo psychologii nelze automaticky přebírat v oblasti kanonického práva.” (AAS 1988, s. 1182)

Je proto třeba mít na zřeteli, že „musí zůstat jasnou ta zásada, že pouze neschopnost, nikoli obtíž v poskytnutí souhlasu a v uskutečnění skutečného společenství života a lásky, činí manželství nulitním. Naproti tomu ztroskotání manželské jednoty není nikdy samo o sobě dostatečným důkazem takové neschopnosti manželů, kteří možná opome-

nuli užít nebo špatně užili prostředků přirozených i nadpřirozených, které jsou jim k dispozici, nebo také nepřijali nevyhnutelné hranice a obtíže manželského života – ať už kvůli překážkám nevědomé podstaty, kvůli lehkým patologickým poruchám, které neovlivňují podstatnou lidskou svobodu, nebo kvůli morální nezřízenosti. O skutečné neschopnosti lze uvažovat jen v souvislosti se závažnou formou anomálie, která – jakkoli ji chceme definovat – se musí podstatně týkat schopnosti zaměřit se či volit u toho, kdo uzavírá manželství.” (alokuce k soudcům roty z 5. února 1987, in: AAS 1987, s. 1457)

To všechno obecně řečené lze snadno pochopit, vyvstávají ovšem potíže, má-li být v konkrétním případě zvážena a zhodnocena ona minimální schopnost vyžadovaná k poskytnutí souhlasu s ohledem na nesčetné patologické projevy či pouze nežádoucí lidské stavy, které každodenně vidíme a které má soudce posoudit ve vztahu k platnosti souhlasu.

Velký vliv mají znalci z oboru psychiatrie či psychologie, kteří ovšem nejsou zároveň soudci, nýbrž jim přísluší pouze „předložit záležitosti spadající do jejich vlastní kompetence, tj. podstatu a stupeň psychických a psychiatrických faktů, s nimiž souvisí žaloba na nulitu manželství” (AAS 1987, s. 1458)

Znalec, soudcem jmenovaný, vymezí specifickou podstatu, stupeň a závažnost poruchy, popíše čas, v němž propukla, a určí vliv na poskytnutí souhlasu, přičemž nevynáší úsudek o platnosti či neplatnosti manželství. Soudce, který je znalcem znaleců, nemůže znalecké posudky jen pasivně přijímat, zvláště jsou-li početné a rozporné nebo postrádají-li zjevně morální jistotu vzhledem ke způsobům a postupům při plnění úkolu či nejsou-li dostatečně zakotveny v aktech.⁵

6. V případech, které se v současnosti objevují ve spojitosti s poruchou *discretionis iudicii* podle kánonu 1095 § 2, se nejčastěji uvádí psycho-afektivní nezralost.

Psychická nezralost je důsledkem abnormálního duševního vývoje subjektu, který má sice dostatečný věk, nikoli však inteligenci a vůli dostatečně zralou pro souhlas (srov. ARRT Dec., Malta, ze dne 15. ledna 1985, *coram* Ragni, č. 5), takže vývoj kritického úsudku je opožděný, a tím pádem také harmonická součinnost výše uvedených schopností (srov. tamtéž, Santiago de Chile, z 16. února 1985, *coram* Di Felice, č. 3; tamtéž, Řím, z 26. října 1984, *coram* Jarawan, č. 4–6; tamtéž, Lyon, z 26. června 1984, *coram* Huot; tamtéž, Řím, z 2. května 1985, *coram* Huot, č. 6; tamtéž, Santiago de Chile, z 5. července 1983, *coram* Agustoni, LXXV, s. 381, kde je uvedeno více rozsudků roty k danému tématu).

Přesto je v této oblasti třeba bedlivě dbát na to, že „nulitu manželství nezakládá jakákoli psychická nezralost, nýbrž jen taková, u které se prokáže porucha *discretionis iudicii* podle kánonu 1095 § 2” (ARRT Dec., *coram* Pinto, ze 14. září 1984, Medellen), tudíž nulita manželství může být prohlášena pouze tehdy, je-li nevyvratitelně zřejmé, že psychická nezralost toho, kdo uzavíral manželství, byla závažnou či zřejmou příčinou poruchy *discretionis iudicii* stran podstatných práv a povinností manželství, které mají být vzájemně předávány a přijímány.

„K tomu vskutku dochází, scházejí-li předpoklady *discretionis iudicii*, totiž jestliže kromě nutného užívání rozumu pro znalost požadovanou kánonem 1096 schází úsudku schopnost zvážení a ocenění významu neboli důležitosti, kterou podstatné povinnosti manželství mají jak samy o sobě, tak pro

nupturienta, z hlediska etického, sociálního, právního a ostatních podstatných [hledisek], v závislosti na stupni vývoje schopnosti poznávací a žádoucí, k němuž normální osoba dospívá v pubescenci, totiž zda jich dosáhla dostatečně, nebo zda je postižena poruchou, která vážně brání rozvaze neboli svobodnému rozhodnutí v poskytnutí manželského souhlasu.” (ARRT Dec., *coram* Stankiewicz, z 18. prosince 1986)

7. Afektivita, která je podstatným prvkem lidské osobnosti,⁶ je psychiatrií definována takto: „Pod pojmem afektivity chápeme citový a duševní život, afekty, duševní stavy, city a instinkty. Schopnost zakoušet potěšení a bolest, radost, smutek, hněv, to všechno jsou aspekty afektivity, jakož i city, které nám vládnou ve vztahu k druhým osobám: láska, úcta, nenávisť, pohrdání ve svých mnohobytvarných podobách.”⁷ Proto tedy „charakter osoby je určen téměř výhradně afektivitou”.⁸

Poruchy afektivity, které se projevují „v našem způsobu jednání, v našem smýšlení”, mohou mít nejrůznější původ, jelikož „nevyskytuje se patogenní faktor, který by působil na psychiku bez možnosti způsobit labilitu afektivity”, jako např. „mozková atrofie, encefalopatie, onemocnění endokrinních žláz, psychopatie, schizofrenie, neurotické poruchy osobnosti” atd.⁹

Proto platí, že „takové ideje emotivního základu – nazývané v současnosti komplexy”, které mohou být odstraněny svobodnou vůlí jednajícího, někdy „z plánu nevědomí mají rušivý vliv na psychické i tělesné funkce: například komplex u ženy, která je podle vlastní představy neschopná vychovat a milovat děti, protože nemiluje svého manžela nebo protože je příliš dětinská a jednoduchá, u ní mů-

že vést – pochopitelně ne s plným vědomím – ke frigiditě nebo fobii ze sexuálního vztahu”,¹⁰ přičemž je třeba mít na paměti, že situace v domácnosti, rodinný a sociální stav ve vzájemné souvislosti skutečně ovlivňují afektivitu jedince a mohou změnit nebo narušit jeho osobnost, jelikož „všeobecné zákonitosti diachronního vývoje osobnosti nutně závisí na nervových strukturách a jejich zralosti, ale také na nejrůznějších vnějších faktorech (výchova, kultura, společnost), které povzbuzují, oživují, odvracejí i brání postup tohoto vývoje”,¹¹ tudíž afektivní nezralost je nutné vyvodit nejen ze samotné struktury osobnosti, která je pokládána za „hluboké, stabilní a definitivní psychické uspořádání jedince”, ale i z vlivu okolností (traumata, zklamání, příliš intenzivní konflikty), jimiž je samotná osobnost vázána a které mohou narušit harmonický rozvoj osobnosti a více či méně zabránit výkonu výše uvedených schopností (srov. ARRT Dec., Singapur, ze 17. prosince 1987, *coram* Stankiewicz, č. 8–9 a 10–12; tamtéž, Pittsburg, z 18. října 1988, *coram* Doran; tamtéž, Armachana, z 11. července 1985, *coram* Stankiewicz; tamtéž, Řím, ze 17. prosince 1985, *coram* Māsala; tamtéž, Milano, z 26. července 1986, *coram* Huot; tamtéž, Lyon, z 26. července 1986, *coram* Huot; tamtéž, Squillace, z 20. října 1988, *coram* Davino; tamtéž, Singapur, ze 11. listopadu 1988, *coram* Faltin; tamtéž, Malta, z 16. prosince 1988, *coram* Bruno; tamtéž, Saint-Diè, z 23. února 1989, *coram* Doran).

Vyvstává však potíže určit, jaký vliv mají vzruchy a vášně na svobodu rozhodování a jaká je míra a závažnost tohoto vlivu, aby se odlišila výrazná a těžká neschopnost od pouhého omezení vnitřní svobody nebo od obtíže

při poskytnutí souhlasu a ustanovení soužití života a lásky.

Je třeba mít na zřeteli upozornění J. Exc. Karla Lefebvra (sentence z 31. ledna 1976): „Co se týče afektivní nezralosti, již vícekrát bylo řečeno, že je těžké ji definovat; mnozí totiž toto označení používají v širokém a vágním slova smyslu, takže se objevuje jako souhrnný název pro různé poruchy, které jsou někdy jen případkové. V tomto smyslu zjevně nelze chápat afektivní nezralost jako něco závažného a podstatného, co by znemožňovalo meziosobní vztahy.” (ARRT Dec., LXVIII, 1976, s. 40)

K tomu se vyslovuje rotální jurisprudence: „Nezralost, která je chápána jako afektivní (a kterou nelze zaměňovat s nezralostí úsudku) je označením určité poruchy afektu, a to spíše vzácněji v závažnější míře; přesto však v některých případech dosahuje nezanedbatelného stupně, takže je psychika toho, kdo chce uzavřít sňatek, závažně narušena, tudíž schází skutečná volba. Objevuje se u nezralých osobností z různých příčin, které nemusí nezbytně vést k patologickému stupni. Kvůli jejich nestálosti, ovlivnitelnosti, sklonu ke konfliktům, afektivní proměnlivosti, neschopnosti snášet zklamání se často manželský souhlas netěší tomu, co je nezbytné pro volbu životního stavu, a to i u osob, které ve vlastním slova smyslu nevykazují psychopatologické příznaky ani nemohou být nazvány striktně neurotickými. Proto se vymezuje závažná afektivní nezralost jako porucha vnitřní svobody, která brání dostatečné rozvaze, když ten, kdo má uzavřít manželství, nedokáže odporovat náporu vnitřních pohnutek pro poruchu harmonie osobnosti. Je nutné prokázat existenci této nezralosti a její závažnost

i nepochybný vztah či vliv na rozum a vůli, jakož i takovou následnou poruchu, která neumožní vykonat lidský skutek (*actum humanum*).” (ARRT Dec., z 11. ledna 1978, *coram* Palazzini, LXX, s. 3).

III. In facta

8. Vážený patron strany žalující vychází z kánonu 1095 § 2, „ačkoli manželství, o němž mluvíme, vzniklo v době platnosti CIC 1917”, neboť jde o „normu prohlašující přirozený zákon, tudíž stále platnou”, a prohlašuje, že manželství bylo nulitní, jelikož nežalující žena je třeba pro psychicko-afektivní nezralost, již byla postižena v době svatby, pokládat za neschopnou chtění podstatných manželských práv a povinností buď vzhledem k předání a přijetí práva na tělesnost, vzhledem k meziosobním vztahům zaměřeným na dobro manželů či vzhledem ke spojení svou přirozeností zaměřenému na zplodění a výchovu dětí.

Níže podepsaným otcům se však jevilo, že takové závěry nelze z procesní dokumentace prokázat s morální jistotou.

Jak totiž žalobce vyznává, snoubenecký vztah trval rok a jeho průběh byl pokojný, „jako u dvou lidí, kteří si přejí dobro”, ačkoli vyvstaly pochybnosti na základě způsobu jednání nežalující strany vůči snoubenci i vůči lidem zvnějšku „stran fyzické a psychické způsobilosti Cecílie”, a ačkoli došlo kdysi k určitému sporu ohledně budoucích dětí, kvůli pochybnostem, které nežalující žena projevila ohledně „dvou specifických účelů manželství”, ustoupila od nich a veřejně prohlásila, že „plně přijímá křesťanské pojetí manželství se všemi jeho závazky”. Toliko zhruba po čtyřech od svatby se žalobce dozvěděl „o lehkých psychických poruchách...

jimiž byla Cecílie postižena”, kterých si však sám nepovšiml ani v době svatby, ani během manželského soužití. Lehké abnormality, o nichž on sám věděl, neměly žádný negativní vliv mimo potíží při naplňování manželství „proti vůli Cecílie”, neboť po dva roky manželský život „byl normální a pokojný” a jeho konec přičítá „skutečnosti její nesnášenlivosti v manželských otázkách” nebo „stálému a obtížnému vměšování se ze strany tchyně a ostatních příbuzných”.

V další žalobě na nulitu pro poruchu *discretionis iudicii* nejprve žalobce, již dobře poučený, po patnácti letech manželství, uvádí, že nežalující strana vykazovala „až překvapivou bázlivost a neobvyklou nejistotu”, a poté dodává, že si byl po svatbě jist, že „[Cecílie] přistoupila k uzavření manželství, aniž by si náležitě uvědomovala povinnosti a úkoly, které manželství obnáší”. Konec manželského soužití nyní přičítá „tomu, že v Cecílii vyhasly pohnutky jak vůči mně, tak vůči dětem”, ačkoli zde potvrzuje pokojné počátky soužití, jimž nebyl na překážku nezáměr („nedbalost”) nežalující strany o chod domácnosti z důvodu mladistvého věku.

Také při řízení ohledně odloučení z manželčiny viny připomíná žalobce, že manželský život probíhal pokojně „v prvních letech” a teprve po narození druhého dítěte se žena prokázala jako „naprosto nesnášenlivá... a vůči rodině nespokojená a oproštěná od jakékoliv lásky”.

Z řečeného jasně vyplývá, že žalobce nikdy nezaznamenal u ženy příznaky nezralosti ani během roční doby snoubeneckého vztahu, ani v průběhu manželského soužití, ba dokonce výslovně poznamenává, že manželské soužití pokojně probíhalo až do narození druhého dítěte, kdy začala nežalující žena zane-

dbávat rodinu. Nepřítomnost závažné nezralosti, která by ze své podstaty mohla narušit harmonické manželské soužití, je potvrzena i tím, že žalobce vyzkoušel vše, aby ženu a děti přivedl zpět do společenství rodiny s pomocí faráře nebo J. Exc. florentského ordináře, což by nebyl udělal, kdyby ji byl pokládal za neschopnou udržovat meziosobní vztahy zaměřené na dobro manželů a výchovu dětí, a teprve po naprosté opozici nežalující strany se obrátil na právníky, aby shromáždil jednotlivosti, rozeznal příčinu nulity a případně zahájil řízení.

9. Naproti tomu nežalující žena tvrdí, že „byla mladá, avšak dostatečně připravená k uzavření manželství jak z důvodu studia, kterým prošla, tak na základě farního prostředí, na němž se podílela; znovu opakuji, že jsem uzavřela manželství s uvědomělostí a zodpovědností za to, co dělám“, přičemž zánik manželského soužití přičítám „dominantnímu charakteru mého manžela... který je despotický a netolerantní... který nepřipouští, aby někdo myslel a jednal jinak, než myslí a jedná on“... „v mladém věku (při věkovém rozdílu osmnácti let)... tvářím v tvář zásahům jeho matky a příbuzných do našeho rodinného života“. Zcela jasně nežalující žena připouští: „vzhledem ke svému nízkému věku jsem mohla dát podnět k obžalobám, které proti mně vznášejí můj manžel, ale opakuji, že jsem přistupovala k uzavření manželství s plným výkonem svých mentálních schopností“, a nikdy nepřipustila, „že by pochybovala o tom, zda je psychicky v pořádku... přistupovala jsem k manželství uvědoměle a s vědomím kroku, který jsem měla udělat“.

Cecílie také vypovídá, že děti přijala ráda a že „se snažila o jejich křesťanskou výchovu“,

že nebyla postižena žádnou psychickou nemocí, i když si někdy připadala „nervózní“, což přičítala panovačné a tyranské povaze manžela, který „se ke mně choval jako k otrokyni“, a z tohoto důvodu také spolu s dětmi odešla z manželského domu.

10. Ani svědkové předvolaní na žádost žalobce v prvním procesu neuvádějí ohledně povahy a přirozenosti nežalující strany nic zvláštního, co by mohlo poskytnout podnět pro [tvrzení o] její závažné psychicko-afektivní nezralosti stran předání a přijetí manželských práv a povinností, ačkoli vyšetřující soudce předložil otázky přímo k tomu směřující.

Nezralost, kterou obecně svědci potvrzují, ovšem jen na základě vlastního úsudku, aniž by pro to uvedli důvody, a její nepřipravenost na plnění manželských povinností ve vztahu k dětem lze velmi snadno vysvětlit na základě jejího mládí a z výrazného rozdílu jak povah snoubenců, tak věku; ostatně žalobcova matka, ač nepřímou, potvrzuje výroky nežalující strany: „manželka kriticky odmítala myšlenky manžela a jeho patriarchální pravomoc... odloučila se od něj hlavně proto, že odmítala manželský styk a protože měla příliš práce s dětmi, takže se stávala otrokyní v domě“.

Odmítání přivést na svět děti – které ve skutečnosti přivádí na svět jen žena – znamená, že nežalující žena by byla stížena poruchou *discretionis iudicii*; jinak by všechny ženy, které z různých důvodů odmítají přivést na svět děti, mohly být obviněny z nezralosti; a ani nezralost, všeobecně vzato, která se potvrdí toliko po svatbě, nemůže být brána jako důkaz, jelikož „není vůbec obtížné všimnout si na snoubencích infantilních a konfliktních aspektů“, které nevytvářejí „důkaz je-

jich abnormality, protože se může jednat o lidi v podstatě normální, kteří však mají určité obtíže, jež by bylo možné překonat, pokud by v tomto směru nedošlo k odmítnutí námahy a obětí”, ani „napětí a problémy, jež jsou nevyhnutelně spojené s volbou a uskutečňováním ideálů manželství” nelze zaměňovat „s projevy nějaké hluboké patologické poruchy” (alokuce Jana Pavla II. k soudcům roty z 25. ledna 1988, in: AAS 1988, s. 1183).

Ze svědectví ve prospěch žalobce stojí za zmínku prohlášení R. D. Romualda, který poznal oba manžele v době po narození druhého dítěte, když se vytratila jejich svornost, a který prohlašuje, že od nežalující ženy slyšel: „že se rozhodla vzít žalobce za manžela s nechutí, protože necítila, že by ho milovala, a že i manželské styky protrpěla, jen aby mu poskytla zalíbení”, přičemž žalobce líčí jako „autoritářského a silného člověka, který to možná až přeháněl (jako by byl trochu upjatý) ve svých náboženských myšlenkách”.

To vše snadno vysvětluje jak ztroskotání manželství, tak odpor strany nežalující k plnění manželské povinnosti, aniž by bylo nutné se utíkat k psychicko-afektivní nezralosti.

Je třeba vzít v potaz, že žalobce ovlivňoval svědka, předal mu veškerou dokumentaci k případu, aby si ji přečetl a aby se znovu připravil; nejprve uvedl: „neřekl jsem řadu věcí, které my byly známy”, pak ovšem mu naznačil, „jaká zjištění se objevila v aktech kauzy”, která sám připravil a která svědek potvrdil.

Je tedy zjevně těžké ve vzpomínkách, které R. D. Romuald předložil, rozlišit, co dotyčný sám věděl z vlastního poznání z doby mimo podezření a co napsal na základě podnětů ze strany žalobce.

Totéž je třeba říci o svědcích, kteří se pokoušeli pozměnit své předchozí výpovědi

s pomocí a radou žalobce, což jsou Flora, Karel, Lola G., R. D. Josef a Marta. Bez ohledu na to, že žalobce instruoval zmíněné svědky, je jistě zřejmé, že své svědecké výpovědi vypracovali pod vlivem žalobce či přímo pod jeho vedením, aby případ nedopadl špatně.

Je také třeba zmínit prohlášení R. D. Petra, psychologa, k němuž se manželé utíkali „za účelem psychoterapeutických rozhovorů” roku 1971, když již manželství špelo k rozpadu. Se žalobcem se znalec setkal toliko jednou, kdežto nežalující strana „přišla osmkrát”. On pak ve výpovědi „o svých dojmech” uvádí: „Značný věkový rozdíl mezi manžely, a skutečnost, že žijí v manželství poměrně krátkou dobu, snadno vedou k překvapivým zjištěním, protože jdeme vstříc vážným problémům. Z rozhovorů, které jsem s ní vedl, jasně vyplynulo, že v raném dospívání měla strach z toho, že se stane ženou, a odmítala ženskost. Z toho, co jsem byl schopen pochopit, jsem si zformuloval myšlenku, že v okamžiku uzavření manželství Cecílie nebyla neschopná vyjádřit platný a uvědomělý souhlas, protože nebyla postižena žádnou duševní chorobou; jen dosud nedosáhla plné psychické zralosti.”

Ovšem naprostá zralost se pro poskytnutí manželského souhlasu nevyžaduje!

Svědci nežalující strany v počtu sedmi líčí její povahu a přirozenost jako „bojácnu, uzavřenou, introvertní, toužící po pozornostech, žárlivou na svou osobnost”, avšak prohlašují, že svůj souhlas poskytla svobodně.

11. Spolu s novou žalobou na nulitu manželství z důvodu poruchy *discretionis iudicii* u ženy předložil žalobce tři písemné výpovědi, které musí být přijímány obezřetně, neboť jednak se jeví, že byly sepsány na žádost či

dokonce na příkaz žalobce, jednak se vztahuje k faktům potvrzeným po svatbě, která sám žalobce uvedl vypovídajícím, z doby, kdy se již manželské soužití hroutilo či po občanské rozluce, jednak proto, že předkládají vlastní či podsunuté hodnocení a jednostranné interpretace faktů, aniž by všechny okolnosti byly vzaty v úvahu a posouzeny.

Tak R. D. Fedrus, farář, který soudí, že manželství vzniklo „z lásky ze strany obou snoubenců... jako plně křesťanské, uskutečněné dvěma duchovně připravenými osobami“, a Cecilii popisuje jako „povrchní a nestálou“, kdežto žalobce pokládá za „přísného, pedantského a nudného“, prohlašuje, že se všechno dozvěděl „po svatbě“, přičemž žalobce se pokusil o vše pro to, aby se vyhnul „rozpadu tohoto manželství... aby bylo zachováno manželské soužití a jeho jednota“.

Svědék ovšem následně přiznává, že mu žalobce vyčítal, jak přísně posuzoval „jeho charakter“, proto svou původní výpověď změnil tak, „že se mohu vyslovit způsobem, který je méně namířený proti němu“.

Svědék si pak „z událostí a z chování po manželství“ vytvořil úsudek o nežalující ženě „jako o osobě psychicky zatížené a vážně nemocné, v každém případě se jedná o nepochybně patologický stav“, přičemž své závěry zakládá na tom, že nežalující strana opustila manželský dům bez udání důvodu, navzdory povzbuzením k obnově manželského soužití, a projevila se jako ambiciózní člověk, který zachovává stará přátelství.

Je jasné, že z těchto faktů nelze pravdivě vyvodit závěr o „patologickém případě“, ani se nevysvětluje, proč žalobce trval na tom, aby se žena s dětmi okamžitě vrátila do manželského domu, kdežto svědek mylně uvádí, že děti byly určeny do péče – jak se domnívá –

rozhodnutím civilního soudce Alessandriho.

Žalobce ve svém dovolání z 27. května 1971 za účelem dosažení rozluky z viny nežalující ženy požaduje „svěřit nezletilé děti otci až do jejich dospělosti“, avšak nežalující žena trvala na svěření dětí do své péče a odmítla smíření, jelikož „můj manžel ke mně přistupuje tak, že si mě chce morálně podrobit“, a nakonec přijala rozluku na základě dohody za podmínek stanovených žalobcem, takže civilní soud potvrdil dohody jednotlivých stran, aniž by rozhodl o svěření dětí do péče. Ostatně jakmile nežalující žena opustila manželský dům, přivedla s sebou děti do domu své matky.

Také svědek R. D. Arcangelo ve svém prohlášení, sepsaném na žádost žalobce, soudí, že nežalující strana postrádá „upřímnost, náboženské i morální přesvědčení, jde o problematickou psychologickou nezralost“, ale svůj úsudek vynesl „na základě událostí, které se odehrály poté... co došlo k opuštění vlastní rodiny a dětí“.

Svědék však při následné soudní výpovědi poněkud mění svůj názor a prohlašuje: „Úsudek, který jsem vyjádřil ve zmíněném dopise, předcházela poznání skutečného charakteru žalobce, který se pak ukázal jako značně ovládající a vlastnický, jakož i spíše drsný a chamtivý. Vzpomínám si, že jednoho dne, když jsem byl v domě Jiřího, jsem pozoroval, jak na vcelku malý problém reagoval neuměřeným způsobem. Dále si vzpomínám, že mě neustále prosil, abych na jeho ženu zapůsobil tak, že ji přesvědčím, aby si uvědomila, že v domě je absolutním pánem on, takže si může dělat, co chce, a že nedovoluje, aby si někdo dovolil namítat něco proti jeho způsobu myšlení a jednání“.

Jasně tak dává najevo, že rozpad manželského soužití je třeba spíše než nezralosti ne-

žalující ženy přičítat zvláštní povaze samotného žalobce, který bral ženu jako poddanou a chtěl krotit její mladistvou bujnost, jak již uvedla sama nežalující žena.

12. Ani znalecké posudky v aktech neumožňují usuzovat na závažnou poruchu *discretionis iudicii* ze strany nežalující ženy ohledně vzájemného přijetí manželských práv a povinností, jelikož úřední záznamy neposkytují spolehlivé podklady vzhledem k tomu, že nežalující strana se odmítla podrobit znaleckému vyšetření, které pokládala za „absurdní, protože po patnácti letech není možné potvrdit, jaké rozumové a rozhodovací schopnosti jsem měla v okamžiku uzavření manželství”.

Prof. Bruno Callieri dochází ve znaleckém posudku *ex officio* z 24. dubna 1981 k tomuto závěru: „V době uzavření manželství vykazovala nežalující strana charakterové projevy odpovídající mladistvé osobnosti, která ještě nedosáhla plné psychologické zralosti. Tyto projevy (introvertnost, bázlivost atd.) se nejeví – nakolik lze vyčíst z akt – být v takovém rozsahu, že by mohly vést k nějakému podstatnému osobnostnímu nedostatku, jež by nebylo možné překonat a který dnes bývá obecně (a nejednoznačně) označován jako psychologická nezralost. Tato ‚nezralost‘ nežalující strany, kterou nemám problém indikovat coby chronologický jev, se v aktech nejeví jako jev vykazující psychopatologické prvky takového významu, že by bylo možné oprávněně pochybovat (a už vůbec ne dosáhnout jistoty) o případném nedostatku *discretio iudicii*, jako tomu bývá u charakterových neuróz nebo u vážných a dlouhodobých neurotických reakcí.”

Prof. Cesare Mattioli Foggia, další znalec *ex officio*, ustanovený na základě žádosti ža-

lobcova patrona, ve svém posudku z 10. března 1983 vysvětluje, že „takzvaná nezralost” – o níž svědci všeobecně mluví – „neznamená skutečnou psychopatologickou deviaci”, tudíž „odmítnutí sdílení manželského lože není projevem psychopatologického impulsu, který by byl způsoben bezprostřední změnou charakteru a chování, ale tento impuls postupně dozrával” na základě vnějších okolností, jako např. pro nepříjemnou povahu žalobce, vliv rodičů atd.

Znalec pak hodnotí posudek prof. Callieriho, který plně potvrzuje jako „založený na solidních vědeckých poznacích”, a uzavírá: „Učili nás, že v určitých případech musí vytyčít sotva znatelnou brázdou, jež vymezuje normu nemoci, nebo častěji anomálie nemoci, pouze dobrý smysl a psychologická zkušenost toho, kdo vede průzkum. V případech, jako je tento – u paní Cecílie, kdy je úsudek formulován bez osobního setkání s touto osobou, která je opakovaně odmítla, pouze na základě procesních akt, byť nepochybně dostatečně dokreslujících okolnosti, je třeba – samozřejmě s vyloučením jakékoliv pochybnosti – vyjádřit tento úsudek ne na základě porovnání dané osoby s ideálním, více či méně subjektivním vzorem vyrovnané osobnosti, nýbrž na základě posouzení dané osoby jako člověka žijícího ve společnosti. Tento člověk proto musí mít aspoň ‚minimum‘ schopností a vyrovnanosti v rámci svých psychických aktivit, které mu dovolují žít a reagovat v prostředí, ve kterém žije.

Mám za to, že paní Cecílie měla vždy ono ‚minimum‘ – jak v době svého zasnoubení, tak v době svého manželství i poté, co toto manželství skončilo.”

13. Žalobce se nespokojil s posudky, kte-

ré mu byly nepříznivě nakloněny, a proto si vyžádal příznivější dobrozdání od váženého prof. Michelangela Palazzoliho, který sice zmiňuje potíže „materiálu, který byl k dispozici, protože byl značně útržkovitý v podstatných částech, jako je dimenze anamnézy, a obsahoval velmi málo přímých klinických pozorování; je proto možné jen obecně upřesnit typ psychologické anomálie, kterou je třeba přisoudit nežalující straně”, přece však popisuje osobnost strany nežalující jako „hraniční”, resp. uchyluje se „k určité narcisistické patologii, na niž bych po celkovém zvážení bral ohled”, maje na zřeteli školské popisy takové osobnosti, které se snaží přizpůsobit nežalující ženě.

Jasně a zřetelně mu odpovídá vynikající znalec *ex officio* prof. Sergio Cecchini v posudku z 22. února 1986, jemuž jsou otcové tribunálu nakloněni. Vážený znalec Cecchini se vyjadřuje o nezralosti nežalující ženy, o níž hovoří svědci, jako o všeobecné a nejednoznačné, ačkoli má nežalující stranu za „spíše dětinskou, bojácnou, uzavřenou, nejistou”, a soudí, že zmiňovaná nezralost „ji neupírala nezbytnou *discretio iudicii* ohledně podstatných povinností křesťanského manželství, které si [manželé] vzájemně dopřávají a přijímají”.

Znalec se dále vyjadřuje k rozdílnosti povah jednotlivých stran a jejich věku a příhodně připomíná: „Tato charakterová rozdílnost postupně prohloubila vzdálenost mezi oběma manželkami a nedovolila, aby došlo k normální integraci manželské dvojice, což vedlo až k rozpadu pouta. Nelze však hovořit o vzájemné neschopnosti vzít na sebe manželské povinnosti, ani o vzájemný defekt rozlišovací schopnosti úsudku. Opakuji, že oni tyto schopnosti měli, a v důsledku toho měli do-

statečné možnosti uskutečnit je v rámci manželského soužití. Jejich manželský svazek ztroskotal, protože během manželského života se v důsledku osobního rozvoje prohloubily rozdíly v jejich psychické struktuře, což nedovolilo, aby se vzájemně přizpůsobili svému manželskému soužití.”

14. Vážený patron přidělený žalobci *ex officio* naším apoštolským tribunálem si ve své pečlivosti vyžádal nové dobrozdání nějakého vynikajícího znalce a předložil některé zvláštní otázky, s čímž soudce zpravodaj souhlasil, aby nebyl žalobce zbaven poslední možnosti hájit svá práva, a tak byl ustanoven jako znalec vážený prof. Paolo Pinelli.

Jako jediný ze znalců dochází prof. Pinelli k závěru, že „psychoafektivní nezralost žalobkyně byla nepochybně značně hluboká a dosahovala, jak jsme řekli, na úroveň skutečné a specifické patologie, byť bylo možné ji stále klasifikovat v rámci hranic vymezených pro neurózy. Vzhledem ke všemu, co jsme řekli výše, se tato patologie jeví jako vážná. Samozřejmě na základě údajů, které jsme získali a které nebylo možné doplnit ani přímým klinickým vyšetřením, ani mentálními testy, není možné říci nic přesného ohledně povahy těchto vážných problémů. Mohou záviset na endogenní abnormalitě, která má biologicko-genetickou podstatu, nebo mohou vycházet z menších konstitučních anomálií, jež silně závisí na situacích a prostředích [v nichž daný člověk žije].”

Když však otcové senátu srovnali a zvážili všechny doklady (srov. kán. 1579 § 1) a přihlédli k nespolehlivé užití metodě (srov. kán. 1578 § 2) a k důkazům (srov. kán. 1608 § 2 a 3), s jejichž pomocí došel znalec k závěrům, jeho poznatky a hodnocení nepřijali (srov.

alokuce Jana Pavla II. k soudcům roty z 25. ledna 1988, in: AAS 1988, s. 1182).

Znalci totiž „přísluší určit, zda se vyskytuje či vyskytovala nějaká duševní nemoc nebo abnormalita, jaká je či byla její závažnost, kdy vznikla, jak dlouho trvala atd. Jen a pouze soudci však přísluší posoudit účinky, následky a dopad nemoci či abnormality tak aby skutečně byl z právního hlediska znalcem znalců. Soudce pak, který nepřevádí psychologická dobrozdání do oblasti práva či neužívá takových převodů, které vypracovali jiní, nevytváří vlastní nebo je neužívá, přičemž neužívá vlastní argumentaci zákonů a jurisprudence, neplní řádně svůj úkol.” (rozhodnutí z 6. března 1976, *coram Egan*)

Znalec totiž: a) nejprve připouští, že v době vzniku manželství u nežalující ženy „by se nedalo navenek zjistit nic nenormálního”, pak že jak žena, tak muž jeví známky osobnosti „nepatologické”;

b) vylučuje obvyklou metodu, jelikož „je založena na sběru průkazných údajů z pozorování chování pacienta a srovnává se s empirickými údaji získanými na základě chování jiných početných skupin pacientů, jejichž katamnézu mohli v minulosti sledovat vědci”, a prohlašuje, že chce použít metodu fenomenologickou, s níž se pokusí „rekonstruovat vnitřní pocity”, z nichž lze vyvodit anomálie osobnosti, které jsou ve skutečnosti „latentní”, aniž by bral ohled na slovní vyjádření, jelikož „lidská řeč není vždy přesným překladem skutečného postoje člověka do slovních symbolů... Primární postoj může být zkreslen, když ho formulujeme pomocí slovníku, který jsme si vypůjčili s cílem odpovědět na požadavky někoho jiného, nebo ho z různých důvodů používáme navyklým způsobem: utilitaristicky, konvenčně, diplomaticky... může

docházet k určitému neúmyslnému zamaskování vnitřní myšlenky,” a následně se omezí na čistě personalistickou interpretaci faktů;

c) vynáší závěry, které se netýkají „vyjádření souhlasu”, nýbrž „nejvnitřnějších postojů přílnutí a nasazení žalobců”; tyto závěry tudíž nepodléhají logickému poznání ani nemohou být „předmětem přímé formální analýzy typicky kriticko-právního druhu”, tudíž připouští, že nežalující žena byla schopna poskytnout souhlas vymezeným způsobem: „Formulace manželského slibu v jeho podstatných základech mohla být chápána tak, že pokud mě tento člověk miluje, váží si mě a může mě začlenit do nového mimo-rodinného kontextu (vzhledem k její původní rodině), konečně budu mít svou vlastní samostatnost. Když se pak objevily nové povinnosti (děti), viděli jsme, že se u ní objevila fáze nejistoty, která byla překonána jako cena, kterou je třeba zaplatit a jejíž skutečný význam nebylo možné pochopit.” Objevuje se zde tedy zmatení mezi neschopností poskytnout souhlas, jímž chce ten, kdo uzavírá manželství, předat druhému manželská práva, byť veden zvláštními důvody – egoismem či konvencí, a neschopností přijmout povinnosti, přičemž tato neschopnost je však překonána; zaměňuje se neschopnost s výraznou obtíží plnit povinnosti řádně předané a přijaté, přičemž zůstává nedotčená rozhodovací a volní schopnost; připouští se, že ti, kdo uzavírají manželství, „mohou neakceptovat nezbytná omezení a zátky manželského života, ať už pro překážky podvědomého rázu, tak pro lehké patologie, které se nedotýkají podstaty lidské svobody... Skutečná neschopnost by byla přípustitelná pouze v přítomnosti nějaké vážné formy anomálie, která... musí podstatně zasahovat do schopnosti toho, kdo uzavírá manželství,

pochopit a/nebo chtít” (alokuce Jana Pavla II. k soudcům roty z 5. února 1987, in: AAS 1987, s. 1457);

d) zavádí cize znějící nauku o manželském souhlasu, jako by byl souhrnem dvou souhlasů, ačkoli je naopak nutné posuzovat jednotlivé vůle, totiž každého oddávaného jednotlivě, nikoli vzájemný vztah kvůli druhé strany.

„Mimoto není logické, chce-li někdo z rozporu povah nebo z obtíží, které vyvstaly z manželského života... vyvozovat příčinu rozporu nebo těžkosti schopnosti souhlasu; je to totéž jako obviňovat pramen ze špíny, která se valí v údolí říčním korytem.” (ARRT Dec., z 27. května 1981, *coram* Fiore, LXXIII, s. 316)

Správně se uvádí v rozsudku *coram* Parisella, z 15. března 1979: „...v případě, že je řeč o relativní neschopnosti, o níž mluví někteří inovátoři, postačí... řekneme-li, že tento pojem je nejednoznačný a opírá se o velmi závažnou dvojakost a sofisma; jestliže totiž tato neschopnost postihuje osobu, která uzavírá sňatek, ať je fyzická... nebo psychická... nese s sebou poruchu *discretionis iudicii*, která musí být potvrzena nespornými důkazy... aby bylo možné prohlásit manželství za nulitní. Klade-li se však tato neschopnost do samotného souhlasu, nejde o nic jiného než o nedostatek prozíravosti při volbě manžela; manželství je tedy zcela jistě platné, jelikož – jak budiž připomenuto – nevzniká u pevného společenství manželů, nýbrž okamžikem vyslovení souhlasu.”

Nadto týž vážený znalec již dříve prohlásil v jiném posudku, citovaném v rozsudku *coram* Fiore (viz výše), že „nezralost a neschopnost v důsledku relativní vady s možným vzájemným negativním ovlivněním je forma extrémně špatně definovaná, která však má

široké uplatnění pro řešení nejrůznějších otázek na základě vlastního úsudku. Každý může poskytnout definici zralosti čistě podle svého vlastního uvážení.”

15. Proto po zvážení všech okolností po právní i faktické stránce my, níže podepsaní soudcové rozhodujeme: zamítá se, neboli v daném případě se nejedná o nulitu manželství.

B) OTÁZKA NAPROSTÉ SIMULACE ZE STRANY TÉTO NEŽALUJÍCÍ ŽENY, RESPEKTIVE VYLOUČENÍ DOBRA SVÁTOSTI ZE STRANY TÉTO NEŽALUJÍCÍ ŽENY

IV. In iure

16. Jelikož se předpokládá, že vnitřní souhlas vůle odpovídá slovům nebo znamením použitým při uzavírání manželství, ten, kdo uzavírá manželství a vylučuje pozitivním úkonem vůle samo manželství nebo některý podstatný prvek manželství nebo některou podstatnou vlastnost, uzavírá je neplatně (srov. kán. 1101 § 1 a 2).

Proto se nazývá simulací manželského souhlasu, když někdo v duchu odmítá to, co ústy pronáší nebo znamením vyjadřuje.

Naprostá nebo částečná simulace musí být u soudu prokázána nevývratnými důkazy. Tyto důkazy se berou z vyznání simulujícího, zvláště pak v době před uzavřením manželství, potvrzeného věrohodnými svědky, z odpovídající příčiny simulace a ze souvisejících okolností, které předcházely uzavření manželství nebo po něm následovaly.

Je třeba vyšetřit příčinu simulace, závažnou a odpovídající (kterou je třeba odlišit

od příčiny uzavírání [manželství], tedy od motivu, který nutí dotyčného k tomu, aby uzavřel manželství, které ve skutečnosti nechce), která musí převládat u toho, kdo manželství uzavírá, a vztahovat se přímo ke konkrétnímu manželství. Jestliže ze souvislosti a z okolností vyplývá opak, totiž to, že ten, kdo uzavírá manželství, je nakloněn více tomu, aby je opravdu uzavřel, než tomu, aby dal fiktivní souhlas, nelze prokázat předpokládanou simulaci.

Naprostá simulace, která vylučuje samotné manželství komplexně, a simulace částečná (v tomto případě pro vyloučení dobra svátosti), která odmítá některý podstatný prvek manželství, se mezi sebou liší „psychicky (v prvním orientuje ten, kdo uzavírá manželství, svou vůli k tomu, že nechce vstoupit do manželství, ve druhé odmítá přijmout některou z povinností manželství) a logicky: ve smyslu, že v prvním případě jde o skutečný a vlastní nesoulad mezi projevenou a skutečnou vůlí, ve druhém případě zde můžeme najít dva pozitivní a protikladné úkony, protože ten, kdo vstupuje do manželství, chce manželství, ale odmítá něco, co tvoří jeho podstatu”.¹²

V. In facta

17. Vážený patron se v otázce naprosté nebo částečné simulace svěruje spravedlnosti tribunálu, jelikož neexistují důvody, natož platné, pro vyvrácení důkazů rozsudku Interdicézního soudu pro Toskánsko z 23. prosince 1975.

Nežalující žena všeobecně odmítá jakoukoli simulaci nebo vyloučení manželských dober, jelikož chtěla manželství „v plném smyslu”, přičemž měla dobré znalosti nauky církve

o manželství. Ostatně ani žalobce nedokázal předložit důkazy pro potvrzení simulace, nýbrž ji všeobecně vyvozoval toliko z jednání nežalující ženy po narození druhého dítěte.

Svědci nežalující strany v počtu sedmi potvrzují, že chtěla uzavřít manželství podle zákonů církve: „manželství svobodné a z lásky... řádné”; ostatně i svědci žalobce, pokud mu ovšem nechtějí napomoci k dosažení nulity manželství, prohlašují, že neznají smýšlení strany nežalující, nebo všeobecně potvrzují, že vstupovala do manželství „plného a řádného”.

R. D. Fedrus: „manželství z lásky mezi oběma stranami, dokonale křesťanské”, aniž by byly vylučovány „základní povinnosti manželství”; žalobcova sestra Marta: „manželství svobodné a z lásky, manželství plně křesťanské, se všemi náležitostmi, které manželství vyžaduje”; Vieri: „manželství v plném slova smyslu, se všemi náležitostmi... nemám podklady, abych mohl ve vůli před uzavřením manželství nalézt tendenci k vyloučení některého z těchto tří dober”; Flora: „nejeví se mi, že by někdo z těchto snoubenců kladl nějaké podmínky”.

Ačkoli bylo několikrát uvedeno samotným žalobcem nebo jeho matkou v dopise poslaném tribunálu, že nežalující žena nechtěla přivést na svět děti, přece se ve skutečnosti dvě děti narodily; a to, co uvádí R. D. Romuald o nedostatku lásky nežalující strany vůči žalobci pro rozdíl v povaze nebo věku, neposkytuje důkaz, že by měla v úmyslu pozitivní a určitou vůli simulovat manželství nebo vylučovat jeho trvalost.

Proto spolu s rozsudkem, proti němuž bylo podáno odvolání, je třeba dospět k závěru: „Prvky nashromážděné z výpovědí svědků i ze samotné výpovědi žalobce, jsou natolik labil-

ní a nesoudržné, že se ani vzdáleně nemohou dotknout *praesumptio iuris*, která považuje vnitřní postoj v souladu s vnějšími slovy slihu a se znamením, které jej v průběhu slavení svátosti manželství vyjadřují navenek.”

Ani z akt nevyplývá, ani žalobce neuvádí, z jakého důvodu by měla nežalující žena simulovat souhlas, je-li s jistotou známo, že se manželské soužití, na počátku pokojné, rozpadlo pro neslučitelnost povah; nežalující žena, kterou pevně a neustále chtěl žalobce po jejím odchodu z manželského domu přijmout zpět, odmítla smíření „pro dominantní charakter mého manžela, který se ke mně choval jako k otrokyni... dokázala jsem to snášet pět let... nové sjednocení je nemožné, protože se necítím po morální i tělesné stránce na to, že bych se vrátila a znovu s ním žila”.

Tudíž na druhý předmět sporu ve znění: „zda se v daném případě jedná o nulitu manželství pro naprostou simulaci ze strany této nežalující ženy, respektive pro vyloučení dobra svátosti ze strany této nežalující ženy,” je třeba odpovědět: zamítá se.

VI. Konkluze

18. Proto po zvážení všech skutečností po právní i faktické stránce my, níže podepsaní soudcové rozhodujeme:

Negative,

neboli

v daném případě se nejedná o nulitu manželství ze žádného výše uvedeného důvodu.

Dáno v Římě, v sídle apoštolského Tribunálu římské roty, dne 28. června 1989.

Vittorio Palestro, soudce zpravodaj
Giovanni Corso
Cormac Burke

Přeložil Zdeněk Drštka a Jiří Plhoň

Poznámky

* Překlad rozsudku z 28. 6. 1989 otištěného v *Decisiones seu Sententiae LXXXI*, Città del Vaticano 1994.

¹ Pozn. překl.: český překlad „soudnost” (kán. 1095 § 2) je nedostatečný, ovšem jiný ekvivalent není v běžném užívání.

² Srov. kán. 1057 § 2 a 1055 § 1.

³ Tj. Aristotelés

⁴ Srov. *L'incapacitas* (can.1095), in: P. A. BONNET – C. GULLO (eds.), *Sententiae selectae coram Pinto*, Città del Vaticano 1988, s. 18nn.

⁵ Srov. C. LEFEBVRE, *De peritorum iudiciumque habitudine in causis matrimonialibus ex capite amentiae*, in: *Periodica* 65, 1976, s. 107nn.

⁶ E. COLAGIOVANNI, *Immaturità: per un approccio interdisciplinare alla comprensione ed applicazione del can. 1095*, in: *Monitor Ecclesiasticus* 3, 1988, s. 357.

⁷ E. BLEULER, *Trattato di psichiatria*, Milano 196010, s. 79.

⁸ Tamtéž, s. 82.

⁹ Tamtéž, s. 83nn.

¹⁰ Tamtéž, s. 82.

¹¹ T. LEMPIERE – A. FELINE, *Psichiatria de l'adulte*, Paris 1989, s. 35; srov. E. COLAGIOVANNI, *Immaturità*, s. 338, pozn. 2.

¹² A. C. JEMOLO, *Il matrimonio nel diritto canonico*, Milano 1941, s. 195.